

28.12.2020

Streszczenie pracy doktorskiej

Kamila Twardowska

Na przełomie. Twórczość architekta Wacława Krzyżanowskiego (1881-1954)

Promotor: Prof. Dr hab. Wojciech Bałus

Niniejsza praca doktorska stanowi pierwszą monografię twórczości jednego z najważniejszych krakowskich architektów – Wacława Krzyżanowskiego (1881-1954). Celem pracy było ustalenie faktografii związanej z życiem i twórczością Krzyżanowskiego, zdefiniowanie możliwie najpełniejszego katalogu jego dzieł oraz poddanie jego dorobku analizie z użyciem zróżnicowanych metodologicznie perspektyw badawczych. Wybór Krzyżanowskiego na bohatera rozprawy podyktowany został zarówno klasą artystyczną oraz wysoką rangą wykonanych przez niego projektów, jak i przekonaniem, że wnikliwa analiza jego bogatej i różnorodnej twórczości, powstającej przez prawie pięćdziesiąt lat, pozwoli na rzucenie nowego światła na kluczowe kwestie związane z architekturą Krakowa XX w.

We wprowadzeniu podjęto krytyczną refleksję nad metodologią i nieścisłościami terminologicznymi funkcjonującymi w stanie badań. W tej części pracy poświęcono uwagę perspektywom wynikającym z przyjęcia za podstawę pracy metody biograficznej, przeprowadzono analizę historiografii architektury modernistycznej oraz prześledzono mechanizmy uformowania się siatki pojed takich jak „półmodernizm” czy „modernizm umiarkowany”. Krytyce poddano także mit „szkoły krakowskiej” – specyficznego dla Krakowa nurtu konserwatywnego, dekoracyjnego modernizmu.

W rozdziale pierwszym zrekonstruowano biografię Krzyżanowskiego odsłaniającą ważne społeczne i polityczne mechanizmy decydujące o jego sukcesie zawodowym oraz pokazującą go jako postać oddaną pracy społecznej.

Rozdział drugi zawiera analizę dziewięciu najważniejszych problemów badawczych, zestawionych w ujęciu chronologicznym. W pierwszym podrozdziale uwagę poświęcono edukacji i tradycjom pedagogicznym formującym architekta u początku kariery, tj. w latach 1900-1905. W kolejnym przyjrzano się projektom powstałym w Krakowie do 1914 roku (problem lokalnego historyzmu i neobiedermeieru). Na stronach dwóch kolejnych podrozdziałów przedmiot rozważań stanowi problematyka związana z dyskursem antyurbanizacyjnym i architekturą polskiej wsi (m.in. z modelem kulturowym dworu polskiego, odbudową zniszczeń wojennych oraz stylem narodowym w architekturze sakralnej ok. 1920 roku). Podrozdziały piąty i szósty poświęcone zostały architekturze publicznej. Pierwszy z nich traktuje o gmachach wznoszonych przy krakowskich alejach Trzech Wieszczów w kontekście budowania nowego państwa i kreowania nowego obywatela. Drugi, opowiadający o architekturze społecznej: szkołach, szpitalach i sanatoriach, odsłania kulisy

Let.

procesu modernizacyjnego II RP. Kolejny podrozdział poświęcony został Bibliotece Jagiellońskiej oraz kościołowi św. Stanisława Kostki w krakowskich Dębnikach – ich formy zostały poddane analizie uwzględniającej rozwój nowego monumentalizmu w europejskiej architekturze lat 30. XX wieku. W ósmym podrozdziale uwaga poświęcona została architekturze mieszkaniowej okresu międzywojennego; w ostatnim zaś, dziewiątym, projektom pochodzących z końcowego okresu działalności architekta, przypadającego czas II wojny światowej i pierwsze lata powojenne, do momentu proklamowania socrealizmu.

W podsumowaniu przeprowadzono rekonstrukcję postawy artystycznej Wacława Krzyżanowskiego (tradycja i nowoczesność jako równoważne elementy architektury modernistycznej), opisano relację centro-peryferyjną łącząca dorobek Krzyżanowskiego z austriacko-niemiecką kulturą architektoniczną (m.in. zwrócono uwagę na duże znaczenie neobiedermeieru dla rozwoju krakowskiej architektury w pierwszej połowie XX w.) oraz poddano ocenie państwoworczy i miastotwórczy wymiar twórczości architekta.

Aneksy do pracy zawierają wybór tekstów publicystycznych autorstwa Krzyżanowskiego oraz katalog jego projektów obejmujący 104 pozycje.

Koniec Twardobłot

28.12.2020

The Summary of the PhD Dissertation

Kamila Twardowska

At the turn. The creative output of architect Wacław Krzyżanowski (1881-1954)

PhD Supervisor: Prof. dr hab. Wojciech Bałus

This dissertation is the first monograph on the output of one of the most important Krakow architects - Wacław Krzyżanowski (1881-1954). The work aims to establish the facts related to the life and work of Krzyżanowski, to define possibly the most complete catalog of his works, and to analyze his output with the use of methodologically diverse research perspectives. The choice of Krzyżanowski as the protagonist of the dissertation was dictated by both artistic class and high rank of his designs, as well as the conviction that a careful analysis of his rich and diverse output, created over almost fifty years, will shed new light on the key issues related to the architecture of Krakow in the 20th century.

The introduction presents a critical reflection on the methodology and terminological inaccuracies in the current state of research. In this part of the dissertation, attention is paid to the perspectives resulting from the adoption of the biographical method as the basis of the work; an analysis of the historiography of modernist architecture was carried out and the mechanisms of the formation of concepts such as "semi-modernism" or "moderate modernism" were traced. The myth of the "Krakow school" – a conservative, decorative trend specific to the inter-war architecture of Krakow – was criticized.

In the first chapter, Krzyżanowski's biography is reconstructed, which reveals the important social and political background of the architect's profession and shows him as a figure devoted to the social work.

The second chapter contains an analysis of the nine most important research problems, set in chronological order. The first subchapter focuses on education and pedagogical traditions that formed Krzyżanowski at the beginning of his career, i.e. in the years 1900-1905. The next subchapter examines projects that were created in Krakow until 1914 (with the problem of local historicism and neo-Biedermeier). On the pages of the next two sections, the subject of considerations are the issues related to the anti-urbanization discourse and the architecture of the Polish countryside (including the cultural model of the Polish court, the reconstruction of war damage, and the national style in sacral architecture around 1920). Subchapters five and six are devoted to public architecture. The first of them deals with the buildings erected around Krakow's "ring" in the context of building a new state and creating a new citizen. The second one, which tells about social architecture: schools, hospitals, and sanatoriums reveals the backstage of the modernization process of the Second Polish Republic. The next subchapter is devoted to the Jagiellonian Library and the Church of St. Stanisław Kostka in Krakow's Dębniki - forms of these two buildings were analyzed taking

Let.

into account the development of new monumentalism in European architecture of the 1930s. In the eighth subchapter, attention is devoted to the housing architecture of the interwar period. In the last, ninth section, the subject of considerations are projects from the last years of Krzyżanowski's professional activity, i.e. the time of the Nazi occupation of Krakow and the first post-war years, until the proclamation of socialist realism.

In the summary, the artistic stance of Wacław Krzyżanowski was reconstructed (tradition and modernity as equivalent elements of modernist architecture); the center-peripheral relationship linking Krzyżanowski's achievements with the Austrian-German architectural culture was described (e.g. attention was drawn to the great importance of neo-Biedermeier for the development of Krakow's architecture in the first half of the 20th century). Also, the state-forming and the city-forming dimension of Krzyżanowski's output was assessed.

The appendices to the work contain the selection of journalistic texts by Krzyżanowski and the catalog of his projects with 104 items.

Kenje Towarzyskie